

О. В. ФОТІН, кандидат ветеринарних наук
Сумський національний аграрний університет

ЗАПЛІДНЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ КРІОКОНСЕРВОВАНОЇ СПЕРМИ БУГАЇВ-ПЛІДНИКІВ ПІД ВПЛИВ ПРЕПАРАТУ «ТЕРМОСРЕДСАН»

У статті наведені дані про спроможність вторинного синтетичного середовища «Термосредсан» забезпечувати зростання заплідненості корів різних порід та за різних умов їх утримання на 8,33 % (мін.-тах. 3,3-13,4 %).

Ключові слова: середовище „Термосредсан”, сперма, заплідненість, породи.

Інтенсифікація галузі молочного та м'ясного скотарства передбачає не лише збільшення відповідної продуктивності худоби, але й зростання показників відтворення тварин: підвищення запліднюючої здатності самок; скорочення термінів сервіс-періоду, зменшення яловості та отримання більшої кількості життєздатного приплоду. Все це може бути досягнуто тільки при впровадженні у виробництво нових прогресивних технологій ведення галузі та підвищення племінних і репродуктивних якостей тварин [1, 2]. Проте з'ясовано, що в умовах виробництва через неплідність та яловість господарства скотарської галузі недоодержують близько 20–40 % телят [3, 4].

Однією із важливих ланок в системі і технології відтворення великої рогатої худоби є використання кращих племінних плідників перевірених за якістю нащадків, які в даний час утримуються в умовах племінних центрів і підприємств, практично кожної області України. Отримати максимальну кількість цінного у племінному відношенні молодняку від таких бугаїв-плідників можливо лише при чітко контрольованому штучному осіменінні корів і телиць парувального віку безпосередньо в умовах господарств зони обслуговування таких підприємств. Вважається загально визнаним, що показники заплідненості корів і телиць у господарствах на 50 % залежить від фізіологічного стану, умов годівлі і утримання худоби, і на такий же відсоток залежать від власне плідників – їх генетичних задатків, якості одержуваної сперми, умов її кріоконсервації, зберігання та технології штучно осіменіння самок [5, 6].

У зв'язку з цим, розробка заходів по підвищенню запліднюючої здатності бугаїв-плідників в умовах кожного племпідприємства має важливе практичне і теоретичне значення, включаючи питання інтенсифікації функції розмноження плідників з метою покращення якості їх спермопродукції і вдосконалення критеріїв запліднюючої здатності спермодоз та збільшення терміну їх зберігання після відтаювання в умовах зовнішнього середовища [7, 8].

Встановлено, що за використання 2,9 % розчину цитрату натрію (натрію лимоннокислого) для розконсервації розбавленої ЛГЖ-середовищем сперми бугаїв, значна кількість спермодоз бракується із-за низької активності і життєздатності спермій. Тому було запропоновано вторинне синтетичне середовище під назвою «Термосредсан» Його експериментальну серію було виготовлено та успішно застосовано ще в 1994 році [9]. Проте з того часу використання даного засобу більше не проводилось.

За останнє десятиліття в структурі ведення скотарської галузі більшості областей України відбулися істотні зміни: розкомплектовано основну кількість великих молочно-товарних ферм та намітилась тенденція до поступового зростання корів в індивідуальних сільських і дрібних фермерських господарствах. При цьому наявні пункти штучного осіменіння обслуговують вельми великі територіальні зони населених пунктів (в радіусі кількох кілометрів). Доставка до них тварин, особливо в зимовий період, на який припадає пік масових отелень корів, є досить проблемним питанням. Подвірний об'їзд техніків штучного осіменіння надто часто являється не плідним заняттям. Причина в тому, що згідно інструкції, розконсервовану в розчині цитрату натрію спермодозу необхідно використати в перші 15 хвилин.

Логічно випливає, що вирішенням наявної проблеми може забезпечити нове середовище для розконсервування спермодоз, яке б забезпечувало більш тривалий період зберігання належної активності сперміїв. Метою наших досліджень було впровадити у виробництво препарату «Термосредсан» для покращення запліднювальної здатності сперми бугаїв-плідників.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводили в весняно-літній період 2012 року в умовах фермерських господарства Конотопського, Краснопільського, Білопільського та Охтирського районів Сумської області. В них використовували сперму від плідників чотирьох порід, які утримуються в Сумському державному селекційному центрі.

Для досліду відібрали 160 новорозтєлених корів та 80 телиць парувального віку (відповідно від кожної породи по 40 корів та 20 телиць). З представників кожної породи, по мірі приходу самок в охоту, по чергово формували дві групи (n=30): першу – дослідну; другу – контрольну. Тварин обох груп штучно осіменяли спермою бугая відповідної породи.

Для тварин дослідних груп спермодозу (в формі не облицьованої гранули) поміщали в ампулу з вмістом «Термосредсану». Після відтаювання, контролювали активність сперміїв та через термін одну-дві години проводили осіменіння.

Для тварин контрольних груп, гранулу поміщали в розчин цитрату натрію (2,9 %) та використовували розконсервовану спермодозу відразу після її оцінки.

Результати досліджень. При визначенні впливу дії «Термосредсану» на активність сперміїв відразу після відтаювання гранул визначено, що середовище «Термосредсан» зменшує негативний вплив різкого перепаду температури: збільшує рухому активність та терміни виживання сперміїв; знижує загибель статевих гамет в порівнянні з контролем (2,9 % розчин цитрату натрію).

На основі співставлення практичних результатів запліднення корів і телиць проведених осіменіть з використанням «Термосредсану» та традиційного розчину цитрату натрію (табл. 1), встановлено, що в цілому за два тури осіменіть заплідненість самок дослідних груп, була досить високою – 95,83 %. В той же час у контрольних тварин – на 8,33 % менше.

Розглядаючи дослідні групи в розрізі порід, в порівнянні з контрольними, слід відмітити, що заплідненість була вищою, як від першого осіменіння так і в цілому по кожній із порід. А саме: на 3,3 % у самок бурої української породи; на 6,7 % – у чорно-рябої породи, на 10,0 % – у червоно-рябої породи та на 13,4 % – у сименталів.

Результати запліднення корів і телиць різних порід в залежності від середовища для відтаювання спермодоз

Групи	Запліднені в перше осіменіння		Запліднені в друге осіменіння		Не запліднені		Всього запліднених	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Бура українська порода (Конотопський район)								
Дослідна	22	73,3	6	75	2	6,7	28	93,3
Контрольна	20	66,6	7	70	3	10	27	90
Чорно-ряба порода (Краснопільський район)								
Дослідна	23	76,7	7	100	0	0	30	100
Контрольна	19	63,3	9	81,8	2	6,7	28	93,3
Симентальська порода (Білопільський район)								
Дослідна	22	73,3	7	87,5	1	3,3	29	96,7
Контрольна	18	60	7	58,3	5	16,7	25	83,3
Червона-ряба порода (Охтирський район)								
Дослідна	21	70	7	77,7	2	6,7	28	93,3
Контрольна	17	56,6	8	61,5	5	16,7	25	83,3
Всього по породам								
Дослідні	88	73,3	27	22,5	5	4,17	115	95,83
Контрольні	74	61,7	31	25,8	15	12,5	105	87,5

Таку значну розбіжність слід віднести також, як до факторів залежних від плідників так і від інших критеріїв. Але підтверджено головне – експериментальне вторинне синтетичне середовище «Термосредсан» не лише зумовлює продовження зберігання активності спермів після розконсервування спермодоз, а й забезпечує зростання відсотку заплідненості корів на фоні різного типу утримання, умов годівлі їх та кваліфікаційних навиків операторів штучного осіменіння.

В нинішніх умовах ведення галузі, коли переважають господарства з малим поголів'ям тварин, на яких немає стаціонарно обладнаних пунктів штучного осіменіння, застосування «Термосредсану» дає можливість операторам штучного осіменіння проводити відтаювання та оцінку спермодоз, а потім з ними на протязі 2–3 годин виїздити в господарства своєї зони обслуговування і на місці проводити результативне осімення корів та телиць.

Висновок. Вторинне синтетичне середовище «Термосредсан» застосоване для відтаювання спермодоз кріоконсервованих у формі не облицьованих гранул, спроможне забезпечувати зростання заплідненості корів різних порід та за різних умов їх утримання на 8,33 % (min.-max. 3,3–13,4 %).

Перспектива подальших досліджень. Широко впровадити препарат «Термосредсан» у виробництво.

Список використаних літератури:

1. Яблонський В. А. Більше уваги організації відтворення тварин / В. А. Яблонський, В. Й. Любецький // Ветеринарна медицина України. – 2002. – №5. – С. 32–33.

2. Некрасов Г. Д. Акушерство и биотехника воспроизводства животных / Г. Д. Некрасов, И. А. Суманова. – М.: Форум, 2008. – 173 с.
3. Харута Г. Г. Прогнозування відтворювальної функції корів. / Г. Г. Харута – Біла Церківа, 1999. – 94 с.
4. Склярів М. П. Неплідність корів та збитки від неї / М. П. Склярів, В. В. Шевченко, О. Д. Бугров // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: Зб. наук. праць ХДЗВА. – Харків, 2003. – Вип. 11(35), Ч.2. – С. 214–216.
5. Волков С. С. Причини і механізми зниження заплідненості корів та її корекція : Автореф. дис. канд. вет. наук : 10.00.07. – Харків, 1996. – 18 с.
6. Розум Є. Є. Ембріональна смертність у корів в залежності від стану статевих органів після отелення і часу осіменіння / Є. Є. Розум // Аграрний вісник Причорномор'я : ветеринарні науки. – Одеса, 2008. – Вип. 42. – Ч.1. – С. 165–169.
7. Плишко Н. Т. Новые аспекты начальных стадий оплодотворения: значение для практики / Н. Т. Плишко, В. Г. Коляденко, В. Н. Плишко – Киев: НМУ, 2001. – 80 с.
8. Науменко С. В. Вплив препарату «Кароцид» на деякі показники гомеостазу та статеві рефлекси у бугаїв-плідників / С. В. Науменко, Ю. О. Щепетильников // Збірник наукових праць Луганського НАУ: Ветеринарні науки. – Луганськ, 2007. – С. 441–444.
9. Плишко Н. Т. Технологи и препараты для повышения воспроизводства животных. / Н. Т. Плишко. – Нежин: Аспект-Полиграф, 2005. – 112 с.
10. Фотін О. В. Визначення протимікробних та стабілізуючих властивостей термсредсану / О. В. Фотін // Вісник Сумського НАУ: Серія «Ветеринарна медицина». – 2008. – Вип. 9/2 (22). – С. 62–64.

ОПЛОДОТВОРИТЕЛЬНАЯ СПОСОБНОСТЬ КРИОКОНСЕРВИРОВАННОЙ СПЕРМЫ БЫКОВ-ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ ПОД ВЛИЯНИЕМ ПРЕПАРАТА «ТЕРМОСРЕДСТАН» / А. В. Фотин

В статье представлены данные о возможности вторичной синтетической среды „Термосредстан” повышать оплодотворяемость коров разных пород при различных условиях содержания на 8,33 % (min.-max. 3,3–13,4 %).

Ключевые слова: среда „Термосредстан”, сперма, оплодотворяемость, породы.

FERTILE ABILITY OF BULLS' CRYOPRESERVED SPERM UNDER THE INFLUENCE OF "TERMOSREDSTAN" PREPARATION / A. V. Fotin

The article presents the results of a study of the preparation "Termosredsan" which increases the fertility of different breeds cows at different conditions of their maintenance at 8,33 % (min.-max. 3,3–13,4 %).

Keywords: medium "Termosredstan", sperm, fertility, breed.

Рецензент: доктор ветеринарних наук, професор **М. І. Харенко**